

INTRODUCERE

Bogdan Iancu, Andrei Mihail, Monica Stroe

Deschidem secțiunea introductivă a acestui volum cu o necesară precizare biografică: la foarte puține zile de la instituirea stării de urgență și a restricțiilor de mobilitate și de utilizare a spațiilor publice colegul și prietenul nostru, profesorul Vintilă Mihăilescu, a pierdut lupta cu o boală nemiloasă. De-a lungul celor doi ani de suferință Vintilă Mihăilescu a avut puterea și energia să documenteze minuțios și să filtreze cu ochiul etnografului o bună parte din experiențele spitalicești, proces la capătul căruia a rezultat ultimul său volum de autor, *În căutarea corpului regăsit. O ego-analiză a spitalului*. Luciditatea analizei, în condițiile excepționale și improbabile pentru scrierea unei cărți, a dat încă o dată măsura implicării totale a autorului în ultima parte a carierei sale în ideea de a promova o antropologie publică în măsură să recupereze experiențele subiective rezultate din interacțiunea cu instituțiile și să le transforme în material de reflecție pentru publicul larg.

Restricțiile aferente stării de urgență au permis unui număr restrâns de persoane (nu mai mult de șase) să participe la funeraliile lui Vintilă Mihăilescu. Pentru a cataliza cumva emoția difuză dar suspendată a sute de prieteni, foști studenți și studente, colegi și colege, am creat pagina Lumea lui Vintilă, versiunea online a ceea ar fi trebuit să fie un „priveghi” online, fenomen pe care antropologul îl discutase cu ani în urmă într-o Conferință de la Șosea și apoi într-o pastilă din revista Dilema Veche (Mihăilescu 2008). Acest răspuns la o răsturnare dramatică a normelor sociale la ale cărei consecințe am fost martori direcți și imediați, în principal, dar și tot valul de restricții și adaptări la ceea ce avea să fie numit ca „noua normalitate”, ne-a inspirat (și chiar ne-a obligat), pe urmele exemplului lui Vintilă Mihăilescu, să le propunem masterandelor și masteranzilor un proiect de cercetare colectivă care să documenteze transformările aduse de acest nou regim de desfășurare a vieții cotidiene. Acest volum reunește contribuțiile timpurii ale studenților și studentelor la Antropologie (SNNSPA și UB) și Studii Vizuale și Societate (SNSPA) la cercetarea efectelor sociale ale pandemiei în stadiile incipiente ale declarării stării de urgență și în lunile care au urmat.

Peste tot în lume – și România nu a fost până la un punct o excepție – restricțiile privind accesul și utilizarea spațiului public și distanțarea fizică, cu declinarea ei nefericită, „distanțarea socială”, au fost principalele măsuri politice pentru a reduce transmisia COVID-19 și a proteja sănătatea publică. Amploarea fără precedent a crizei declanșate la începutul lui 2020 arată, conform antropologului Arjun Appadurai (2020), „limitele politicii naționale, politicii și frontierelor în fața unei boli globale extrem de mobile care nu-i cruță pe albi,

bogați și faimoși. Astfel, bate la ușa modelului de suveranitate vestfaliană într-un mod pe care Ebola, SARS și chiar HIV nu l-au făcut”. Appadurai continuă prin a sublinia o caracteristică importantă pentru dimensiunea ei antropologică și anume concesiunea de către multe state „că nu pot face față acestei crize fără ajutorul societății în general, prin practici de autoizolare, auto-monitorizare, îngrijire reciprocă și auto-raportare”. Cei mai mulți indivizi au respectat, într-o primă fază, recomandările de sănătate publică, după cum lăseau să se vadă din imaginile izbitoare ale străzilor goale ale orașelor, parcurilor, plajelor, piețelor și promenadelor. După cum remarcau Honey-Rosés *et al* (2020), „orașe cunoscute pentru viața lor activă de stradă, cum ar fi New York, Roma sau Barcelona, apar acum fantomatic, în timp ce locuitorii orașelor rămân acasă pentru binele public colectiv”. O parte din interacțiunile sociale din unele din aceste orașe vibrante, restrânse acum la mediul domestic, au căpătat un debușeu în balcoanele blocurilor de locuințe colective, de unde au început să răzbată cântece din boxe care chemau la party-uri de cartier organizate pe verticală. Pornind de la premisa că solidaritatea socială este „forța de cimentare care ajută la reducerea distanței sociale” care crește între indivizi în timpul pandemiei, Mishra și Rath (2020) aduc în discuție două evenimente colective la care mii de persoane din India au participat la o anumită dată și oră din casele lor: „Aceste evenimente sunt cunoscute în mod popular sub numele de Thali Bajao (aplauze colective, lovirea unor ustensile) pentru a exprima solidaritatea cu personalul medical și Diya jalao (stingerea luminilor electrice și aprinderea lămpilor și a lumânărilor etc.) ca semn al luptei împotriva crizei COVID-19”.

În România, măsurile decise de autorități pentru a contracara răspândirea pandemiei au constat în principal în reducerea mobilității personalului ne-esențial și trecerea implicită la telemuncă și teleșcoală, închiderea parcurilor și a mall-urilor, carantinarea pentru două săptămâni a persoanelor revenite din străinătate etc. O măsură care a stârnit ample reacții și care a fost în cele din urmă revocată ar fi constat în reducerea mobilității persoanelor vârstnice, prevăzută să se desfășoare într-un număr mic de ore dimineața și seara, fără să fie luate în calcul efectele secundare cu potențial de risc asupra acestei categorii. De altfel, prima lună a stării de urgență a fost presărată cu serie de măsuri contradictorii care, în condițiile date, au sporit cotele de tensiune la nivelul societății. Un astfel de moment a fost generat când aproape 2000 de persoane din județe din Transilvania și Moldova au venit și au stat înghesuite în parcare și incinta aeroportului Internațional Avram Iancu Cluj pentru a pleca cu curse charter spre Germania, la muncă în agricultură, în condițiile suspendării zborurilor de linie obișnuite¹.

Unul din fenomenele prin care o serie de indivizi au negociat cu cadrele apăsătoare ale restrângerii mobilității a fost migrația spre localități din rural sau

---

¹ <https://www.libertatea.ro/stiri/in-plina-pandemie-12-avioane-pline-cu-muncitori-romani-decoleaza-astazi-de-pe-aeroportul-din-cluj-napoca-cu-destinatia-germania-2947465>

din urbanul mic, din dorința de a avea acces la curți și grădini și plimbări în natură. De altfel, acest fenomen avea să își facă vizibilă manifestarea și în universul imobiliarelor, unde cererea de locuințe în astfel de zone sau de case cu curte și grădină a crescut spectaculos dar și pe grupul de Facebook cel mai de succes (cu aproape 200 de mii de membri) dedicat celor care s-au relocat sau intenționează să se relocheze în mediul rural, Mutați la țară – viața fără ceas.

„În fața morții și a bolii, cu toții suntem egali”, zice o vorbă care circulă pe la noi de mult dinaintea actualei pandemii. Sună frumos, pare democratic, dar, în realitate, nu murim și, mai ales, nu ne îmbolnăvim chiar la fel. Covidul (așa cum a ajuns să fie substantivizat comun SARS-CoV-2) ne-a arătat încă o dată că cei mai sănătoși dintre noi sunt și cei care au șansele cele mai mari să treacă ușor prin boală; iar sănătatea e, de cele mai multe ori, pe bani. Alimentația adecvată, mișcarea și multe alte comportamente cotidiene ne ajută să avem un corp rezistent care ne-ar permite să scăpăm fără mare grijă de virus. Problema e că într-o țară în care o bună parte dintre cetățeni nu își permit să se hrănească cât de cât decent, în care practicarea sportului costă un procent semnificativ din salariul lunar, și în care solidaritatea și binele comun au dispărut aproape complet din politicile statului, virusul riscă să facă ravagii printre cei mai vulnerabili, în timp ce alții vor scăpa relativ neafecțați semnificativ de boală. Iar sănătatea individuală este doar o parte din problemă.

În octombrie 2021, România se afla pe penultimul loc la nivelul UE în ceea ce privește rata de vaccinare². În spațiul public, un număr semnificativ de voci trag, de aici, concluzia că românii sunt manipulați sau înapoiți, că sunt lipsiți de educație și că nu înțeleg știința și foloasele ei. Mai mult, dacă suprapunem harta vaccinării peste hărțile alegerilor politice din 2020, vechi diviziuni par să reproducă și să se perpetueze. Avem, de exemplu, o Moldovă roșie la vaccinare ca și la vot, ceea ce le confirmă unora înapoierea socială și morală a regiunii. Sociologul Dan Petre citat într-un articol din G4Media³, observă că românii stau prost cu încrederea în știință, având o încredere mai mare în pseudo sau para-științe. Explicația simplă, pe care mulți o adoptă, e că unii sunt mai proști și că lipsa de educație își spune cuvântul. Sunt vorbe pe care cu toții le-am auzit în jur. Din păcate, „analizele” astea nu sunt doar simplificatoare, ci sunt și irelevante. Viața sau o epocă par simple atunci când lași deoparte detaliile, așa cum afirmă scriitoarea Ursula K. Le Guin. În aceste detalii stă, însă, posibilitatea de a înțelege realitatea socială a vaccinării, care s-ar putea să se lege mai degrabă de încrederea scăzută în autorități, în medici,

---

² <https://www.reuters.com/world/europe/romania-coronavirus-cases-hit-new-record-daily-high-2021-09-28>

³ <https://www.g4media.ro/de-ce-nu-se-mai-vaccineaza-romanii-dan-petre-sociolog-romanii-sunt-printre-cei-mai-superstitiosi-si-religiosi-din-europa-si-ca-au-mai-multa-incredere-in-pseudo-si-para-stiinte-decat-in-stiinta-li.html>

de lipsa de acces la servicii medicale sau alte fenomene sociale și politice a căror legătură cu pandemia nu au fost cercetate până acum.

Ca orice altă boală, Covidul nu este doar o problemă medicală. Abordarea bazată exclusiv pe dimensiunea sa patologică garantează eșecul luptei împotriva consecințelor virusului. Boala ne spune nu doar povestea corpului, ci mai ales a omului, o entitate mult mai complexă decât suma caracteristicilor sale fiziologice spre care medicina are tendința să se concentreze. Cunoașterea biomedicală⁴ are nevoie de abordări științifice complementare care au capacitatea să reliefeze imaginea completă a bolii. Boala, așa cum ne spune antropologul francez David le Breton (2010), „afectează un actor inserat într-o rețea de semnificații și valori, într-o țesătură relațională; bolnavul nu este bolnav doar în carnea sa, ci și în istoria și în existența sa” (74). De aceea, antropologia medicală diferențiază boala, care adună patologiile subiacente definite biologic ale unei probleme de sănătate, de afecțiune și maladie. Prima se referă la experiențele subiective pe care fiecare dintre noi le trăiește atunci când se îmbolnăvește. Acestea nu țin doar de individ, ci sunt construite și la nivelul concepțiilor sociale și culturale legate de boală, care ne formează de la naștere; la aceste fenomene se referă conceptul de maladie. Înțelegerea acesteia și a afecțiunii, adică a perspectivelor subiective individuale, devine esențială pentru a analiza peisajul social al unei probleme medicale.

Medica și antropoloaga Nili Kaplan-Myrth (2007) spune că „narațiunile bolii nu sunt doar relatări despre simptome, ci mecanisme prin care oamenii devin conștienți și dau sens experiențelor lor” (1268). De aceea, istoriile bolii individuale au stat la baza unora dintre studiile cele mai semnificative ale antropologiei medicale. Antropologul Vintilă Mihăilescu (2019) vorbea, de exemplu, despre experiența diferită a aceleiași boli în două lumi diferite, cea a spitalului de stat și cea de la privat. Relația cu asistentele este diferită, oamenii cu care interacționezi sunt altfel și, per total, apar distincții fundamentale între o organizație care te tratează ca pe un client *cash&go*, față de alta pentru care ești un pacient *no cash&wait*. Cele două experiențe conturează două lumi complet diferite pentru cei care își permit să meargă la privat față de cei care nu-și permit decât statul. Adunate la un loc, narațiunile individuale construiesc *pattern*-uri comune celor care aparțin aceluiași grupuri sociale sau ale căror socio-demografii le condiționează similar experiența îmbolnăvirii. Este esențial să le înțelegem pentru a ști ce ne scârțâie la societate, mai ales atunci când ea trece printr-o criză sanitară majoră.

Așadar, pare că o situație excepțională precum pandemia actuală oferă antropologiei medicale un teren fertil care expune fenomene sociale

---

⁴ Biomedicina este paradigma medicală dominantă în spațiul Occidental. Conform Merriam-Webster, este bazată pe aplicarea principiilor științelor naturii și, în special a biologiei și biochimiei.

caracteristice lumii înconjurătoare într-un mod mult mai brutal decât în „normalitatea” pre-pandemică. Pentru prima dată în istoria acestei discipline, antropologii și antropoloagele au avut ocazia să exploreze și să analizeze „pe viu” o problemă socio-medicală de asemenea anvergură. În 1918, în momentul izbucnirii pandemiei de gripă spaniolă (ultima care a bulversat lumea la o intensitate comparabilă), Bronisław Malinowski, părintele antropologiei moderne, era încă blocat în Noua Guinee de Primul Război Mondial. Regulile primordiale ale cercetării etnografice erau formulate de antropologul britanic în paralel cu evoluția pandemică. Totuși, până la ramificarea lor către înțelegerea culturii diferitelor boli au mai trecut câteva zeci de ani, antropologia medicală dezvoltându-se abia în a doua jumătate a secolului XX. Pare, deci, că pandemia de Covid a conturat câmpul unei munci antropologice de pionierat care are capacitatea să ne ajute pe viitor să înțelegem și, deci, să gestionăm mai bine realitățile ale posibilelor viitoare pandemii.

Din păcate, însă, efectele pandemiei au lovit puternic în posibilitatea de utilizare a metodologiilor, mai ales în carantina primelor luni care a răpit antropologiei posibilitatea de a face cercetare etnografică. Pe de altă parte cum să găsești garanții imbatabile că nu devii un potențial risc pentru subiecții cu care intri în contact? Primele luni ale pandemiei aproape au retrogradat cercetarea antropologică înapoi la momentul originilor sale, când teoriile științei erau elaborate din confortul fotoliului, pe baza unor surse secundare de date. Aveam, oare, în primăvara lui 2021 multe alte opțiuni în afară de presă, bloguri sau alte mărturii preluate de la alții? Annika Lems (2020), cercetătoare la Institutul de Antropologie Socială Max Planck, observă că izolarea pandemică le-a furat antropologilor și antropoloagelor „laboratorul” prin deconectarea acestora de la sursa care le oferă posibilitatea cunoașterii. Străzile erau golite de oameni, posibilitatea mobilității se reducea la spațiile din jurul locuinței, iar vizitele între gospodării erau interzise. Cum să înțelegi nemijlocit realitatea pandemiei în aceste condiții?

Restricțiile s-au mai relaxat de atunci, dar ele bântuie în continuare societățile pandemiei, apropiindu-se amenințător la fiecare nou val de Covid. Impactul lor asupra sănătății noastre mentale și sociale (oricum precare și înainte de pandemie), poate să fie major în diferite moduri, în funcție de realitățile fiecăruia dintre noi. Cum putem însă să îl înțelegem fără a „ieși” pe teren pentru a le descoperi și analiza, așa cum o tot facem de la Malinowski încoace? Metodele digitale de cercetare au fost teoretizate și validate anterior pandemiei, dar niciodată folosirea lor nu a devenit esențială la o scară atât de mare. Volumul de față este, în acest sens, un experiment etnografic, în cea mai mare parte fără un „teren” sau cu unul ecranat, realizat într-o realitate distopică care ne-a obligat să ne reconfigurăm puternic instrumentele de cercetare a bolii și a efectelor sociale și culturale pe care le ea provoacă. Departe de a oferi soluții metodologice sau teoretice exemplare (ar fi și greu în astfel de condiții nemaiîntâlnite), el își

propune mai mult să facă câțiva pași exploratorii în universuri sociale variate transformate de gestionarea efectelor pandemiei, în faza care a presupus instaurarea *lockdown*-ului. Am încercat practic să imaginăm și să testăm câteva alternative de domesticire metodologică a cercetării fenomenelor locale generate de o pandemie globală, în condițiile unor restricții cotidiene masive. Sperăm să rămână doar un experiment ale cărui rezultate să nu trebuiască aprofundate de cercetătorii și cercetătoarele unei alte carantine.

Structura volumului

Volumul de față cuprinde o selecție eterogenă de teme și abordări metodologice. Articolele sale pornesc atât de la dizertații realizate de studenții și studentele masterelor de antropologie din București, cât și de la observații și curiozități personale pe care autorii și autoarele de mai jos, cu toții masteranzi sau doctoranzi la momentul inițierii cercetării, au încercat să le exploreze. Toate aceste cercetări au fost realizate sub constrângerile carantinei și a modului în care aceasta a limitat posibilitățile metodologice și personale. Au reieșit, în acest context, trei direcții distincte care au captat interesul celor pe care îi veți citi mai departe.

Prima pornește de la izolarea care a deconstruit și reasezat spațiul domestic prin reconfigurarea sa ca loc al muncii, al sportului, al comensalității sau al petrecerii timpului liber. „Fenomenul”, așa cum reiese din textele care compun acest capitol, este caracteristic, preponderent structurat de tipologia muncii și comportamentului de consum al clasei de mijloc urbane. Astfel, Alexandru Vârtej și Mădălina Gheorghiu etnografiază hibridizarea spațiului domestic și a vieții private a lucrătorilor în regim de telemuncă. Cei doi autori investighează modul în care lucrătorii negociază limitele între viața privată și cea profesională în biroul de acasă, precum și noile practici și rutine determinate de telemunca în context pandemic. Autorii analizează, în același timp, și felul în care reconfigurările spațio-temporale determinate de telemuncă au influențat relațiile personale ale lucrătorilor, atât cu colegii, cât și cu cei de acasă. Veronica Ștefan investighează transformările în alimentația clasei de mijloc în perioada de izolare obligatorie corespunzătoare stării de urgență și în lunile imediat următoare acesteia. Autoarea face o radiografie la cald a câtorva dintre aceste transformări, surprinzând atât modul în care comportamentele de aprovizionare și de consum alimentar s-au reconfigurat ca efect al anxietăților legate de riscurile contaminării și de incertitudinea accesului la alimente, cât și felul în care comensalitatea s-a redefinit în raport cu restricționarea mâncatului în oraș sau a vizitării celor din cercul social. De asemenea, capitolul dedică o secțiune modurilor în care artizanatul alimentar (gătitul, conservele, brutăria) a apărut ca un debușeu expresiv, de creativitate productivă, în activitățile domestice ale clasei de mijloc. Nu în ultimul rând, Daniela Gîlcă a documentat

transformarea sufrageriilor în săli de forță și reconfigurarea practicilor sportive într-o carantină prelungită care părea să aibă efecte importante asupra stării corpurilor izolate în case. Într-o lume în care standardele corporale sunt încă stricte în ceea ce privește dimensiunile corpului, statul în casă risca să distrugă un capital corporal a cărei întreținere depindea în trecut de exteriorul casei. Strategiile de adaptare au variat în funcție de posibilitățile domestice ale fiecăruia, dar și de capitalul cultural, economic și social la care indivizii aveau acces pentru a-și putea menține corpul frumos și sănătos în izolare. Chiar și izolate între pereții domiciliului, mișcarea și sportul nu sunt accesibile tuturor.

A doua secțiune surprinde moduri în care tehnologia ajunge să medieze relații, intimități, afect și schimburi sociale, în condiții de suspendare a interacțiunilor față-în-față. În primul articol, Ana Maria Luca explorează conceptul de spațiu virtual global de solidaritate în timpul pandemiei oferit de un joc pentru *smartphone*-uri. Confrunțați cu lipsa spațiului fizic de interacțiune socială comunitară, jucătorii din *Emperor&Beauties*, o aplicație dezvoltată de o companie taiwaneză, au transformat spațiul virtual al jocului într-un al treilea loc care le facilita evadarea din izolarea impusă de pandemie și le oferea un spațiu de socializare și solidarizare comunitară, în ciuda faptului că mulți se aflau fizic la mii de kilometri și locuiau în diferite zone ale lumii. Capitolul foarte bogat documentat al Teodorei Ștefan surprinde adaptarea ritualurilor de sărbătorire a Paștelui în condiții de izolare, cu accent pe modurile în care tehnologia mediază aceste substituiri. Autoarea descrie modurile de reconstruire a mesei festive și de conectare cu familia, precum și de performare a grijii între generațiile aceleiași familii (de exemplu pregătirea cozonacilor pe baza instrucțiunilor oferite la distanță de mame prin intermediul videoconferințelor telefonice). Ritualurile religioase, inclusiv cele cu rol comunitar, precum luarea luminii, sunt unul dintre principalele obiecte de reflecție ale autoarei, împreună cu expresiile lor digitale (urmărirea slujbelor religioase online).

Al treilea calup de texte urmărește vulnerabilități sociale și individuale accentuate diferit de stereotipuri, (auto)percepții sau apartenența la diferite clase sociale. Cercetarea Ralucăi Răcean Gorgos și a Mariei Trifon documentează unul din momentele cele mai puternice care au caracterizat începutul pandemiei în România. Ele vorbesc despre reîntoarcerea acasă a diasporei, considerată – la acel moment – de mulți ca sursă a îmbolnăvirii României, și experiența izolării acestor oameni în săptămânile ulterioare trecerii graniței. Cercetarea lor vorbește despre relația complicată pe care încă o avem cu cei plecați din țară, a căror percepție a trecut, într-un mod care pare disonant, de la salvatorii politici ai țării (vezi votul pentru alegerile prezidențiale din 2014) la surse ale contagiunii simbolice cu o boală atât morală, cât și medicală. Ruxandra Păduraru și Bogdan Oița urmăresc, la rândul lor, persoanele vulnerabile care au rămas acasă. Din păcate, munca de acasă a fost posibilă pentru acele joburi care depindeau exclusiv de accesul la un calculator și la internet. Pentru aceia cu

slujbe precare, plătiți de multe ori la negru, carantina a însemnat dispariția completă a surselor de venit și înrăutățirea situației sociale. În lipsa adevărului, deplasarea spre locul de muncă devenea imposibilă, iar rețelele sociale care îi ajutau pe oameni să găsească diferite surse de venit au fost și ele destructurate de carantină. Încă o dată, efectele pandemiei îi afectează mult mai puternic pe cei mai precari și vulnerabili. Pornind de la premisa că anxietatea este o stare psihică frecvent întâlnită în situații de incertitudine precum cea prin care am trecut cu toții mai ales în perioada de izolare, Georgiana Nica și Tudor Țighiliu și-au propus să investigheze în ce fel condițiile speciale impuse de pandemie au declanșat răspunsuri particulare ale indivizilor. Cercetarea a încercat să soneze care au fost principalele surse de anxietate și stres în această perioadă pentru interlocutorii intervievați, cum au gestionat aceștia gama variată de factori de stres asociați pandemiei și cum s-au schimbat rutinele zilnice ale acestora în contextul pandemiei.

Ultima categorie de texte radiografiază transformările în activitatea profesională a două bresle: mass-media, respectiv *advertising*. Capitolul Ioanei Avădani surprinde transformarea practicilor profesionale de la nivelul redacțiilor de presă din România din primele luni ale stării de urgență, respectiv ale stării de alertă (perioada martie-iulie 2020). Autoarea evidențiază impactul asupra presei al diverselor măsuri luate de autorități sub pretextul controlului pandemiei, precum cele de combatere a fenomenului *fake-news*, prerogativul validării anumitor organizații de presă în comunicarea publică, concentrarea comunicării instituționale la nivel central (activitatea Grupului de Comunicare Strategică), mandatul așa-ziselor „știri oficiale” și lipsa de transparență. Pe baza unui bogat material compus din câteva zeci de relatări ale profesioniștilor din media colectat de Centrul pentru Jurnalism Independent, precum și din postări ale jurnaliștilor pe rețele sociale, autoarea arată cum răspunsul autorităților la pandemie a contribuit la erodarea încrederii publicului în rolul mass-media, afectând autonomia și normele profesionale ale breslei, precum și răspunderea editorială. Articolul Andreei Lupu ilustrează modurile în care realitatea pandemiei a oferit, după o scurtă perioadă de perplexitate, o scenă generoasă universului *advertising*-ului, care a tranzitat o serie de roluri o serie de încercări stilistice și semantice al campaniilor: de la *coach*-ul de serviciu, care își propunea să activeze civismul audienței, până la optimistul imperturbabil, care declara că „totul va fi bine”. Obiectul analizei a constat în observarea proceselor interne ale acestei industrii și articulează o perspectivă exploratorie asupra *advertising*-ului văzut ca proces viu și fluid, influențat de tot universul social și influențând, la rândul său, socialul.